

УДК 378.147

[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-3\(33\)-1134-1143](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-3(33)-1134-1143)

Левицька Людмила Ярославівна кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов для природничих факультетів, Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, тел: (097) 344-72-92, <https://orcid.org/0000-0003-3679-2372>

Лисак Галина Олександрівна кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іншомовної освіти і міжкультурної комунікації, Хмельницький національний університет, м. Хмельницький, тел: (067) 383-88-47, <https://orcid.org/0000-0002-0598-6919>

Шалигіна Наталя Петрівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов Навчально-наукового центру іноземних мов, Національний університет оборони України, м.Київ, тел: (068) 707-93-03, <https://orcid.org/0000-0002-4212-0049>

РОЗВИТОК КЛЮЧОВИХ ДОСЛІДНИЦЬКИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню розвитку дослідницьких компетентностей здобувачів вищої освіти в процесі вивчення іноземної мови, що є важливим аспектом формування конкурентоспроможних фахівців в умовах глобалізації. Дослідження базується на аналізі теоретичних засад та практичного досвіду застосування інтегрованого підходу до викладання іноземної мови, спрямованого на розвиток не лише мовних, але й дослідницьких навичок. У статті обґрунтовано, що вивчення іноземної мови є ефективним інструментом для розвитку таких ключових дослідницьких компетентностей, як аналітичне і критичне мислення, навички пошуку, аналізу інформації, комунікативні навички. Особлива увага приділяється аналізу автентичних текстів, виконанню дослідницьких проєктів, пошуку інформації з іноземних джерел. Дослідження також висвітлює труднощі, з якими стикаються здобувачі вищої освіти в процесі використання іноземної мови для дослідницької діяльності, та пропонує шляхи їх подолання. Стаття підкреслює важливість інтеграції дослідницьких компетенцій у процес вивчення іноземної мови для формування фахівців, здатних до самостійної наукової діяльності і міжкультурної комунікації.

З метою дослідження необхідності набуття дослідницьких компетентностей здобувачами вищої освіти під час вивчення дисципліни «Іноземна мова» авторами було проведено опитування за допомогою Google Form. Всього в опитуванні взяли участь 224 здобувачі Львівського національного університету імені Івана Франка, Хмельницького національного університету та Навчально-наукового центру іноземних мов Національного університету оборони України.

Результати опитування демонструють, що більшість опитаних (26 %) вважають розвиток дослідницьких компетентностей важливим для здобувачів вищої освіти, при цьому значна частина (47,7%) схильється до позитивної оцінки, але не повністю впевнена. Водночас, 26,3% респондентів мають протилежну думку. Загалом, опитування виявляє позитивну тенденцію щодо важливості розвитку дослідницьких компетентностей під час вивчення іноземної мови

Ключові слова: заклади вищої освіти, дослідницькі компетентності, іноземна мова, освітній процес, здобувачі освіти, навички

Levytska Liudmyla Yaroslavivna PhD in Pedagogy, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Foreign Languages for the Faculties of Natural Sciences, Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, tel: (097) 344-72-92, <https://orcid.org/0000-0003-3679-2372>

Lysak Halyna Oleksandrivna PhD in Pedagogy, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Foreign Language Education and Intercultural Communication, Khmelnytsky National University, Khmelnytsky, tel: (067) 383-88-47, <https://orcid.org/0000-0002-0598-6919>

Shalyhina Nataliia Petrivna PhD in Pedagogy, Associate Professor of the Department of Foreign Languages, Educational and Research Centre of Foreign Languages, National Defence University of Ukraine, Kyiv, tel: (068)707-93-03, <https://orcid.org/0000-0002-4212-0049>

DEVELOPMENT OF KEY RESEARCH COMPETENCES OF STUDENTS IN THE PROCESS OF LEARNING A FOREIGN LANGUAGE

Abstract. The article is devoted to the study of the development of key research competences of higher education students in the process of learning a foreign language, which is an important aspect of the formation of competitive specialists in the context of globalisation. The study is based on the analysis of

theoretical foundations and practical experience of applying an integrated approach to teaching a foreign language aimed at developing not only language skills but also research skills. The article proves that learning a foreign language is an effective tool for developing such key research competences as analytical and critical thinking, search skills, information analysis, and communication skills. Particular attention is paid to analysing authentic texts, conducting research projects, and searching for information from foreign sources. The study also highlights the difficulties faced by higher education students in the process of using a foreign language for research and suggests ways to overcome them. The article emphasises the importance of integrating research competences into the process of learning a foreign language in order to develop specialists capable of independent research and intercultural communication.

In order to study the need to acquire research competences by higher education students in the course of studying the discipline «Foreign Language», the authors conducted a survey using Google Form. A total of 224 students from Ivan Franko National University of Lviv, Khmelnytsky National University and the Educational and Research Centre for Foreign Languages of the National Defence University of Ukraine took part in the survey.

The results of the survey show that the majority of respondents (26%) consider the development of research competencies important for higher education students, with a significant number (47.7%) tending to be positive but not entirely sure. At the same time, 26.3% of respondents have the opposite opinion. In general, the survey reveals a positive trend in the importance of developing research competences in foreign language learning.

Keywords: higher education institutions, research competences, foreign language, educational process, students, skills

Постановка проблеми. Одним із ключових напрямів підготовки здобувачів вищої освіти є формування дослідницької компетентності, що є невід'ємною складовою успішної міжкультурної комунікації і професійної діяльності. Освітня компонента «Іноземна мова» відкриває широкі можливості для формування дослідницької компетентності здобувачів, надаючи їм інструменти для глибокого аналізу чи інтерпретації іншомовних джерел [6]. Цей процес включає не лише опрацювання текстових матеріалів, але й критичне порівняння, систематизацію і узагальнення отриманої інформації, що сприяє розвитку аналітичного мислення і дослідницьких навичок. Здобувачі вчаться виявляти й оцінювати достовірність інформації, формувати дослідницькі питання і гіпотези, а також проводити власні дослідження, використовуючи різноманітні методи, такі як аналіз текстів, опитування, класифікацію, виокремлення основного завдання. Крім того,

робота з іншомовними джерелами сприяє розвитку міжкультурної компетентності, оскільки здобувачі знайомляться з різними культурними контекстами і перспективами. Це дозволяє їм не лише покращити свої мовні навички, але й розвинути здатність до міжкультурної комунікації, що є необхідним у сучасному глобалізованому світі. Отже, освітня компонента «Іноземна мова» є потужним інструментом для формування дослідницької компетентності, що сприяє всебічному розвитку здобувачів та їхній підготовці до життя і роботи в інформаційному суспільстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукової літератури свідчить про значний інтерес як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників до питань організації науково-дослідницької діяльності у закладах вищої освіти. Вивчення практичних аспектів організації науково-дослідницької роботи в закладах вищої освіти можна знайти в працях Т. Житомирської, І. Смирнової, Н. Котенко, О. Микитюка, Н. Пузирьової. Дослідження факторів, що сприяють формуванню готовності здобувачів до науково-дослідницької діяльності вивчали П. Горкуненко, Л. Султанова та інші. Розробку методик формування необхідних знань, умінь та навичок для успішного проведення науково-дослідницької роботи відобразили у своїх роботах О. Мерзликін, Н. Демешкант, О. Дубасенюк, С. Золотухіна, О. Кофанова, С. Кравченко.

Мета статті - дослідити і обґрунтувати ефективні підходи до розвитку дослідницьких компетентностей здобувачів вищої освіти через вивчення дисципліни «Іноземна мова». З мети випливають завдання:

- виявлення зв'язку між вивченням іноземної мови та розвитком таких ключових навичок, як аналітичне мислення, критичне оцінювання інформації, комунікативні навички
- проведення дослідження з метою визначення чи можна сформувати дослідницькі компетентності у процесі вивчення дисципліни «Іноземна мова»; виявлення труднощів, з якими стикаються здобувачі освіти під час використання іноземної мови для дослідницької діяльності

Методологія. У процесі дослідження автори намагалися максимально повноцінно використати потенціал комплексного, інтегрованого й системного наукових підходів. Їх сукупність дозволяє здійснити всебічний аналіз педагогічної літератури, зокрема опрацювання монографічних наукових видань, дисертаційних досліджень, які висвітлюють обрану тему.

Виклад основного матеріалу. У сучасному глобалізованому світі володіння іноземними мовами є невід'ємною складовою професійної компетентності фахівця будь-якої галузі. Це зумовлено зростанням міжнародної співпраці, розвитком інформаційних технологій та розширенням можливостей для міжкультурної комунікації. Глибокі знання іноземної

мови не лише відкривають доступ до світових наукових і професійних ресурсів, але й сприяють розвитку критичного мислення, аналітичних здібностей, міжкультурної компетентності.

Володіння іноземною мовою дозволяє фахівцю бути в курсі останніх тенденцій у своїй галузі, обмінюватися досвідом з іноземними колегами, розширювати свої професійні горизонти. Крім того, вивчення іноземної мови сприяє розвитку особистісних якостей, таких як толерантність, емпатія, креативність, критичність мислення й відкритість до нового. Це дозволяє фахівцю ефективно адаптуватися до міжкультурного середовища і будувати міцні ділові відносини з партнерами з різних країн.

Згідно з Європейською системою кваліфікацій, що базується на результатах навчання, розвиток дослідницьких компетенцій включено до мінімальних вимог [8]. Це означає, що здобувачі повинні вміти формулювати дослідницькі питання, збирати й аналізувати дані, а також робити обґрунтовані висновки.

Як зазначає Ю. Галайко [2] дослідницька компетентність майбутнього фахівця визначається його здатністю ефективно застосовувати набуті знання та навички для досягнення успіху в різних сферах діяльності.

Згідно з О. Мерзликіним [7], дослідницька компетентність – це особиста здатність до наукової діяльності, що складається з когнітивних, практичних, ціннісних та соціальних компонентів.

На основі огляду наукової літератури [6;7] та рефлексії викладацького досвіду, стверджуємо, що для розвитку дослідницької компетентності ефективним є метод проєктного навчання: воно стимулює активну пізнавальну діяльність, розвиває критичне мислення, сприяє формуванню навичок самостійного дослідження. Проєктна діяльність передбачає постановку проблемного питання, планування й реалізацію дослідницького проєкту, а також презентацію результатів, що вимагає від здобувачів застосування різноманітних дослідницьких методів і навичок. Використання іноземної мови в проєктній діяльності дозволяє здобувачам не лише покращити свої мовні навички, але й розвинути вміння працювати з іншомовними джерелами, аналізувати і синтезувати інформацію, а також презентувати результати дослідження іноземною мовою. Проєктне навчання сприяє розвитку міжкультурної компетентності, оскільки здобувачі можуть досліджувати культурні аспекти країни, мову якої вони вивчають, порівнювати культурні особливості і виявляти міжкультурні відмінності. Крім того, проєктна діяльність сприяє розвитку навичок командної роботи, оскільки здобувачі часто працюють над проєктами в групах, що вимагає від них вміння співпрацювати, розподіляти обов'язки та досягати спільної мети. Варто зазначити, що важливим аспектом

проектного навчання є його практична спрямованість, оскільки здобувачі можуть застосовувати набуті знання та навички для вирішення реальних проблем, що підвищує їхню мотивацію та інтерес до вивчення іноземної мови.

Узагальнюючи вищезазначене можемо констатувати, що успішне оволодіння дослідницькою компетентністю вимагає розвитку комплексу навичок і здібностей, що дозволяють здійснювати ефективні наукові дослідження та обґрунтовано інтерпретувати отримані дані. Ключову роль у цьому процесі відіграють самостійні завдання, які не лише сприяють розвитку самостійності й відповідальності, але й стимулюють критичне мислення і творчу активність здобувачів.

Аналіз науково-педагогічного фонду засвідчує, що самостійна робота, як форма організації освітнього процесу, дозволяє здобувачам розвивати аналітичні навички (аналізувати інформацію, виявляти проблеми, формулювати гіпотези, робити обґрунтовані висновки), формувати навички критичного мислення (оцінювати достовірність джерел, виявляти логічні помилки, аргументувати свою точку зору), розвивати творчі здібності (генерувати нові ідеї, знаходити нестандартні рішення, створювати власні дослідницькі проекти), вдосконалювати навички самоорганізації (планувати й організовувати свою роботу, встановлювати пріоритети та дотримуватися дедлайнів), розвивати навички самостійного навчання (шукати і використовувати необхідну інформацію, самостійно опановувати нові знання і навички), що є надзвичайно важливим для дослідницької діяльності

Узагальнюючи вищевикладене ми можемо резюмувати, що дослідницька компетентність, що є інтегративною якістю особистості, об'єднує знання, навички, досвід, цінності й особистісні характеристики. Вона проявляється у здатності та готовності до наукової діяльності з метою отримання нових знань через наукові методи та творчість. Формування цієї компетентності включає розвиток методологічної грамотності, аналітичних і критичних навичок, навичок самостійної роботи, а також комунікативних навичок.

Констатовано, що взявши до уваги своєрідність досліджуваного конструкту, принципово важливою для глибокого засвоєння іноземної мови й її ефективного застосування в різних контекстах необхідне формування аналітичних навичок. Ці навички дозволяють майбутнім фахівцям не лише опановувати граматичні та лексичні аспекти, але й застосовувати знання на практиці, робити логічні висновки, систематизувати навчальний матеріал. На заняттях з іноземної мови важливо поєднувати лінгвістичні завдання з аналітичними вправами.

Аналіз автентичних ділових текстів, таких як звіти, статті, тези конференцій, ділові листи, є ефективним інструментом для розвитку аналітичних навичок. Цей процес передбачає виявлення ключових ідей, формулювання висновків, визначення структури й оцінку ефективності використаних мовних засобів. Такий комплексний підхід сприяє не лише вдосконаленню мовних компетенцій, але й стимулює розвиток критичного мислення і здатності до об'єктивної оцінки інформації. У контексті занять з іноземної мови здобувачі мають можливість аналізувати різноманітні типи текстів, включаючи новини, статті, есе чи бізнес-документи. Це дозволяє їм глибше розуміти варіативність стилів, структуру тексту, логіку викладення інформації й збагачувати лексичний запас.

З метою дослідження необхідності набуття дослідницьких компетентностей здобувачами вищої освіти під час вивчення дисципліни «Іноземна мова» авторами було проведено опитування за допомогою Google Form. Всього в опитуванні взяли участь 224 здобувачі Львівського національного університету імені Івана Франка, Хмельницького національного університету та Навчально-наукового центру іноземних мов Національного університету оборони України.

Результати відповідей на запитання «Чи важливий розвиток дослідницьких компетентностей для здобувачів вищої освіти» представлений на рис.1.

Рис.1. Відповіді респондентів

Результати опитування демонструють, що більшість опитаних (26 %) вважають розвиток дослідницьких компетентностей важливим для здобувачів вищої освіти, при цьому значна частина (47,7%) схильється до позитивної оцінки, але не повністю впевнена. Водночас, 26,3% респондентів мають протилежну думку. Загалом, опитування виявляє позитивну

тенденцію щодо важливості розвитку дослідницьких компетентностей під час вивчення іноземної мови.

На наступне запитання «Як Ви вважаєте, які аспекти вивчення іноземної мови найбільше сприяють розвитку ваших дослідницьких навичок?» (з множинним вибором) відповіді розподілились наступним чином:

✓ *Пошук та аналіз інформації з іноземних джерел (65%).* Вивчення іноземної мови дає доступ до широкого спектру джерел, що дозволяє розширити горизонти дослідження. Цей аспект сприяє розвитку критичного мислення, оскільки необхідно оцінювати достовірність і релевантність інформації з різних джерел.

✓ *Виконання дослідницьких проєктів (54%).* Як свідчить аналіз наукових досліджень, саме дослідницькі проєкти, які виконуються іноземною мовою, є ефективним способом розвитку дослідницьких навичок, адже вони вимагають від здобувачів самостійного планування, проведення дослідження, аналізу результатів.

✓ *Аналіз автентичних текстів (наукові статті, звіти, тези конференцій тощо) (45%).* Аналіз автентичних текстів дозволяє здобувачам ознайомитися з різними стилями та жанрами, він сприяє розвитку навичок аналізу, інтерпретації, критичного мислення.

✓ *Робота з іноземною науковою літературою (42%).* Робота з іноземною науковою літературою є необхідною для тих, хто планує займатися науковою діяльністю, вона дозволяє здобувачам ознайомитися з останніми досягненнями в різних галузях знань.

✓ *Інше (7%).* Цей варіант показує, що існують інші аспекти вивчення іноземної мови, які також сприяють розвитку дослідницьких навичок. Можливо, це включає в себе участь у міжнародних конференціях, спілкування з носіями мови або використання онлайн-ресурсів.

Результати опитування показують, що вивчення іноземної мови є ефективним способом розвитку дослідницьких навичок. Найбільш важливими аспектами є пошук і аналіз інформації з іноземних джерел, виконання дослідницьких проєктів, аналіз автентичних текстів.

Наступне питання до здобувачів вищої освіти було спрямоване на виявлення труднощів, з якими стикаються здобувачі освіти під час використання іноземної мови для дослідницької діяльності? Відповіді розподілились наступним чином:

✓ *Складність розуміння наукового стилю (72%).* Це найпоширеніша проблема, що підкреслює специфіку наукової мови, адже науковий стиль характеризується складними граматичними конструкціями, абстрактною лексикою, формальним тоном. Тому здобувачі можуть відчувати труднощі з розумінням термінології, особливо в галузях, де вони не є фахівцями. Також може бути складно розрізнити нюанси значення й інтерпретувати складні наукові аргументи.

✓ *Труднощі з пошуком достовірних джерел (65%).* В епоху інформаційного перенасичення важливо вміти знаходити надійні й авторитетні джерела. Здобувачі можуть відчувати труднощі з оцінкою достовірності інформації, особливо з іншомовних джерел, також може бути складно знайти доступ до наукових баз даних і архівів, які часто вимагають підписки або спеціальних знань.

✓ *Недостатній словниковий запас (56%).* Це класична проблема для тих, хто вивчає іноземну мову. Наукова мова вимагає широкого словникового запасу, включаючи спеціалізовані терміни, звороти, фрази.

✓ *Недостатня практика (24%).* Як і будь-яка навичка, використання іноземної мови для дослідницької діяльності вимагає практики, тому здобувачі, які рідко використовують іноземну мову в науковому контексті, можуть відчувати труднощі з її застосуванням.

✓ *Інше (11%).* Це можуть бути психологічні бар'єри, такі як страх зробити помилку або невпевненість у своїх силах; технічні проблеми, такі як доступ до необхідного програмного забезпечення або інтернет-ресурсів. Це питання потребує ще подальшого дослідження

Результати опитування показують, що здобувачі вищої освіти стикаються з різноманітними труднощами при використанні іноземної мови для дослідницької діяльності. Найбільш поширеними проблемами є складність розуміння наукового стилю, труднощі з пошуком достовірних джерел та недостатній словниковий запас. Для подолання цих труднощів необхідно приділяти більше уваги розвитку навичок читання й аналізу наукових текстів, а також розширенню словникового запасу і практиці використання іноземної мови в науковому контексті.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Авторське дослідження підтверджує, що вивчення іноземної мови є ефективним інструментом для розвитку ключових дослідницьких компетентностей здобувачів вищої освіти. Аналіз автентичних текстів, виконання дослідницьких проєктів, пошук інформації з іноземних джерел сприяють формуванню аналітичних, критичних навичок, навичок самостійного пошуку, необхідних для наукової діяльності. *Перспективи подальших досліджень* полягають у вивченні впливу цифрових технологій на розвиток дослідницьких навичок у контексті вивчення іноземної мови.

Література

1. Бобро А. А., Філоненко, О. С. Формування дослідницької компетентності у майбутніх учителів початкових класів. *Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки»*. №1. 2024. С.112-115

2. Галайко Ю. А. Педагогічна система формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів до спеціальної освіти у ЗВО. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: «Педагогічні науки»*. №. 3. 2020. С.207-213. <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1297269.pdf>

3. Житомирська Т., Смирнова І., Височан Л. Розвиток дослідницької компетентності майбутніх менеджерів. *Інноваційна педагогіка*. Випуск 70(2). 2024.

4. Мерзликін О. Наступність та неперервність формування дослідницьких компетентностей старшокласників та студентів у навчанні фізики. *Наукові записки Кіровоградського ДПУ ім. В. Винниченка*. №6(2). 2014. С. 81-86

5. Фрицюк В., Губіна С., Баюрко Н. Розвиток дослідницької компетентності магістрантів засобами інформаційно-комунікаційних технологій. *Наукові інновації та передові технології*, 2 (30). 2024.

6. Щербань І. Засоби формування дослідницької компетентності здобувачів вищої освіти на заняттях з ділової іноземної мови. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*, 2 (30). 2024. С.59-66.

7. Яценко В. Формування дослідницьких компетентностей учнів з географії як наукова проблема. *Інноваційна педагогіка*. 2024. С. 141-149.

8. The European Qualifications Framework for Lifelong Learning URL:http://ec.europa.eu/dgs/education_culture (дата звернення 19.03.25)

References

1. Bobro A. A., Filonenko O. S. (2024). Formuvannia doslidnytskoi kompetentnosti u maibutnykh uchyteliv pochatkovykh klasiv [Formation of research competence in future primary school teachers]. *Naukovi zapysky. Seriiia «Psykhologo-pedahohichni nauky»*. №1. S.112-115 [in Ukrainian]

2. Halaiko Yu. A. (2020). Pedahohichna systema formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnykh bakalavriv do spetsialnoi osvity u ZVO [Pedagogical system of forming professional competence of future bachelors for special education in higher education]. *Visnyk Cherkaskoho natsionalnoho universytetu imeni Bohdana Khmelnytskoho. Seriiia: «Pedahohichni nauky»*. №. 3. S.207-213. <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/view/ByFileId/1297269.pdf>[in Ukrainian]

3. Zhytomyrska T., Smyrnova I., Vysochan L. (2024). Rozvytok doslidnytskoi kompetentnosti maibutnykh menedzheriv [Development of research competence of future managers]. *Innovatsiina pedahohika*. Vypusk 70(2). [in Ukrainian]

4. Merzlykin O. (2014). Nastupnist ta neperervnist formuvannia doslidnytskykh kompetentnostei starshoklasnykiv ta studentiv u navchanni fizyky [Continuity and continuity of the formation of research competences of high school and university students in teaching physics]. *Naukovi zapysky Kirovohradskoho DPU im. V. Vynnychenka*. №6(2). S. 81-86 [in Ukraine]

5. Frytsiuk V., Hubina S., Baiurko N. (2024). Rozvytok doslidnytskoi kompetentnosti mahistrantiv zasobamy informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii [Development of research competence of master students by means of information and communication technologies]. *Naukovi innovatsii ta peredovi tekhnolohii*. 2 (30). [in Ukrainian]

6. Shcherban I. (2024). Zasoby formuvannia doslidnytskoi kompetentnosti zdobuvachiv vyshchoi osvity na zaniattiakh z dilovoi inozemnoi movy [Means of forming research competence of higher education students in business foreign language classes]. *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia*, 2 (30). S.59-66. [in Ukrainian]

7. Yatsenko V. (2024). Formuvannia doslidnytskykh kompetentnostei uchniv z heohrafii yak naukova problema [Formation of research competences of students in geography as a scientific problem]. *Innovatsiina pedahohika*. S. 141-149. [in Ukrainian]

8. The European Qualifications Framework for Lifelong Learning URL:http://ec.europa.eu/dgs/education_culture (data zvernennia 19.03.25) [in English]